

't Spycckertje

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

Karrenmuseum Essen vzw

Secretariaat: HEEMHUIS, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42 - e-mail: heemhuis@skynet.be

Versijnt driemaandelijks
Afgiftekantoor 2910 Essen 1

^{3de} trimester 2009
24ste jaargang n° 3

't Spyckertje

nummer 3/2009

In Memoriam	31
Lezing Voortouw	31
Congres Voortouw	32
De Grote Atlas van Ferraris	33
Werkgroep genealogie	34
Diner bij kaarslicht	35
Dauidsfonds - beeldtentoonstelling	36
Het Waasland	37
Vrijwilligers zijn onmisbaar	38
Word vriend van het Karrenmuseum	39
Gezocht	39
Zomer in het Karrenmuseum	40
In het spoor van wagenlieden en karrenmannen	41
Leys - Aannemer van timmerwerken en schrijnwerkerij - Wildert	43

Van Rad tot Radbraken

Op **15 september** opent in de **rietendakschuur** van het Karrenmuseum de **tentoonstelling "Van rad tot radbraken"**.

De aanleiding van deze tentoonstelling is de recente heroprichting van de 'Raaiberg', een terechtstellingsplaats in Essen-Horendonk.

In deze tentoonstelling wordt een bizar stukje verleden over strafrecht, galgenvelden, -bergen en beulen belicht.

De tentoonstelling zal worden ingehuldigd met een reconstructie van de terechtstelling van Jan Van Oevelen die op 16 december 1741 op de Boterbergen werd geradbraakt.

In memoriam

De Heemkundige Kring en het Karrenmuseum willen even stilstaan bij het heengaan van twee zeer gewaardeerde medewerkers en vrijwilligers,

Theo Berebrouckx en Flor Van Meel.

Flor was jarenlang lid van de Heemkundige Kring Essen en trouwe gids in het Gerard Meeusen museum en het Karrenmuseum.

Theo was een gedreven gids in het Karrenmuseum en lid van de sponsorcommissie. Daarnaast was hij regelmatig op het terrein te zien om toezicht te houden.

Hun medewerking en hun gezelschap werd zeer gewaardeerd en zij zullen hard worden gemist.

De Heemkundige Kring en het Karrenmuseum willen hierbij hun oprechte medeleven betuigen aan de familie van Theo en Flor.

*Flor Van Meel,
geboren te Essen op
15 januari 1926 en
thuis overleden op 21 april 2009*

*Theo Berebrouckx,
geboren te Antwerpen op
11 november 1943 en
thuis overleden op 29 april 2009*

Lezingen Voortouw

Donderdag 20 augustus - 19.30u C.C. de Oude Pastorij.

Thema: *Essen, een grensgeval in de wereld*

Essen werkt als 'schiereiland' samen met de buitenwereld. Er is de samenwerking binnen Benego, er zijn de jumelages met Essen-Oldenburg, Zilina, Witzenberg, enz... . Vaak vormt de grens een verbindingspunt.

Gespreksleider is Guy Van den Broek, journalist

Panel: Ingrid Loos, bestuurslid Davidsfonds; Marcel Mous, stichter 'Zing

met Ons'; Rudi Smout, auteur; Robert Tas, gewezen directeur bij douane en accijnzen en Pierre Verpalen, parochieverantwoordelijke Nispen.

Filmfragmenten van Essense geschiedenis worden vertoond.

Vrijdag 25 september: afsluitend Congres in C.C. de Oude Pastorij, Essendonk 3.

Wij nodigen u uit om deel te nemen aan het "Voortouw"-congres.

Congres Voortouw 2009

De hoofdbrok van deze congresnamiddag is een fietstocht langs Schijf, Nispen en Huybergen, een prachtige natuurroute. Daarna is er het congres, een panelgesprek onder leiding van dhr. Paul Wagtmans, oud-burgemeester van Rucphen en voormalig voorzitter van Grenspark De Zoom-Kalmtoutse Heide, met vertegenwoordigers van deze kernen, over het belang van de goede verstandhouding en wisselwerking in deze regio.

Het programma:

12.45 u.

Vertrek fietstocht bij cc. "De Oude Pastorij"; afstand 37 km. (stipt, we dienen tijdig terug te zijn voor aanvang van het congres).

Koffie met gebak onderweg!

15.30 u.

Verwelkoming van de congresgangers (met koffie/thee)

16.00 u. congres:

Welkom en verslag van de lezingen door Herman Suykerbuyk.

Panelgesprek: moderator is dhr. Paul Wagtmans, oud-burgemeester Rucphen en gewezen voorzitter van het Grenspark "De Zoom – De Kalmtoutse Heide"

Panelleden: dhr. W. Verhaert, oud-directeur van GITOK, Nieuwmoer
dhr. A. Goorden, heemkundige, van Schijf

dhr. P. Verpalen, parochieverantwoordelijke, van Nispen

dhr. M. de Koning, leraar, van Wouwe-Plantage

dhr. Van Mierlo, lid van het Dorpsforum Huybergen.

"Een groet" wordt uitgesproken voor Roosendaal door dhr. Joss Hopstaken, stadsarchivaris,
voor Kalmthout door dhr. Jan Caluwaerts, gewezen voorzitter cultuurraad.

Slotwoord door dhr. Gaston Van Tichelt, burgemeester van Essen.

18.30 u.

Brabantse koffietafel in 't Gildenhuis, Stationstraat in Essen.

Deelname in de onkosten

Fietstocht, congres en koffietafel: 20 euro.

Fietstocht en congres: 5 euro

Voor deelname aan fietstocht, congres en koffietafel dient men in te schrijven (tussen 20 augustus en 15 september) en het bedrag van 20 euro over te maken op "Voortouw"-rekening 068-2119127-92 bij Dexiabank.

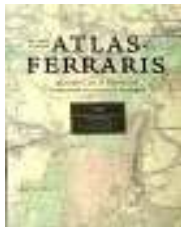
De 5 euro voor fietstocht en congres kan ter plaatse betaald worden.

Heel hartelijke groet,

Werkgroep "Voortouw"
P. Nuyten

De grote Atlas van Ferraris

In het Paleis van Karel van Lotharingen in Brussel stelde het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek van België en uitgeverij Lannoo de Grote Atlas van Ferraris voor. De atlas, meer dan 600 pagina's dik, is een reproductie van 275 handgetekende, topografische kaarten opgesteld door Generaal De Ferraris 1777.

Ferraris bracht op het einde van de 18de eeuw voor het eerst het volledige grondgebied van het huidige België in kaart. Hij deed dat in opdracht van het Oostenrijkse hof. De kaarten die hij tekende, hadden oorspronkelijk een militair doel en zijn uiterst gedetailleerd. De atlas is van groot historisch belang,

omdat hij een goed beeld geeft van hoe België eruit zag net voor de Industriële Revolutie.

De vertegenwoordiger van ministerie van Defensie Pieter De Crem loofde de samenwerking tussen de verschillende instituten. De samenwerking tussen NGI, waar De Crem voogdijminister over is, en de Koninklijke Bibliotheek zorgen ervoor dat de atlas opnieuw toegankelijk is voor het grote publiek.

Deze unieke atlas telt maar liefst 608 pagina's, is meer dan 40 cm breed, 51 cm hoog en weegt meer dan 11 kg.

Op <http://www.ngi.be/NL/NL1-4-2-3.shtm> kan je de kaarten van Ferraris online raadplegen.

De Heemkundige Kring heeft deze atlas aangekocht.

Het boek wordt niét ontleend, maar is wel in de heemkundige bibliotheek ter inzage beschikbaar.

 <p>Dankt zijn sponsors die de werking van het museum mogelijk maken</p>			
		Architecten Hectors en Van Laer Bvba	
			
			
	Met steun van de gemeente Essen		Met steun van de Vlaamse overheid

Genealogie

Werkgroep genealogie

Ben je ook geïnteresseerd in wie je voorouders zijn ?

Wil je te weten komen of een naamgenoot ook (verre) familie van je is ? Heb je zelf al wat onderzoek verricht en wil je graag informatie uitwisselen met andere stamboomliefhebbers ?

Kom dan zeker eens naar een vergadering van de werkgroep genealogie.

De werkgroep genealogie heeft de laatste 20 jaar al heel wat Essense families uitgespit, er blijven er nog veel te gaan.

Wanneer komen we samen ?

4 x per jaar : de derde donderdag (*) van maart, mei, september en november.

(*) indien dit een feestdag is, dan wordt de datum aangepast

Welke families bespreken we in 2009 ?

Reeds besproken

19 Maart : Ijzermans

14 Mei : Heestermans (stam I)

Gepland

17 September : Fraters

19 November : Augustijns/de Bie

Praktisch

Waar ?

Mariaheem, Rouwmoer 4 te Essen
Hoe laat & verloop van de vergadering ?

Je hoeft je niet vooraf aan te melden, de deur staat open vanaf +/- 19:30u
De bijeenkomsten beginnen om

20:00u. Na enkele mededelingen volgt de bespreking van de genealogie van de familie door een lid van de stuurgroep. Hier kan iedereen aanvullingen en verbeteringen inbrengen. Nadien is er gelegenheid tot het leggen van contacten en het uitwisselen van informatie.

Einde van de vergadering : rond 22:00u.

Kosten ?

Geen, behalve :

- indien je een copie van de uitgewerkte genealogie van de besproken familie wenst : 2 •

- consumptie van koffie, frisdrank of een biertje aan democratische prijs
Geïnteresseerd ?

Bezorg je naam + mailadres aan :
r.costermans@skynet.be

Je ontvangt dan vooraf een uitnodiging met de datum van de bijeenkomst en de familie die besproken wordt.

We hopen je op één van onze besprekingen te mogen verwelkomen !
Reeds besproken families ?

Een groot aantal van de families die in de afgelopen 20 jaar onderzocht en besproken zijn, zijn te raadplegen in de bibliotheek van het Heemhuis (Moerkantsebaan 48, Essen). In het Heemhuis kunnen de parochieregisters van Essen met bijbehorende klappers (1605-1802) geraadpleegd worden, alsook kopieën van de Burgerlijke Stand van Essen (tot 1900).

De stuurgroep genealogie

Diner bij kaarslicht

Ofschoon de dag 'Valentijn', die oude man, (of niet) al lang gepasseerd is, leunt de titel van dit artikeltje tegen hem aan. Vreemde figuur! Niemand heeft hem ooit gezien terwijl Sinterklaas en zijn collega in december, de Kerstman, ruim op tijd lijfelijk aanwezig zijn op hun werkterrein. Valentijn bedient een andere categorie mensen en draagt niet iedereen in zijn hart.

Niemand heeft hem ooit gezien, terwijl St. Nicolaas en zijn andere partner in de media beminnelijk overkomen. Zelfs menselijk, een dronken goedheilig man die van zijn paard valt, twee vechtende kerstmannen stemmen tot nadenken. Valentijn verschuilt zich achter een kartonnen hart, maar is luid en duidelijk aanwezig op de lijst cadeaus die geliefden voorgeschoteld krijgen. 'Diner bij kaarslicht' is een acceptabele optie en als de minnaars overeenkomen in de keuze van het menu heeft Valentijn zijn pijl en boog goed gebruikt.

Naar de oude opvatting is de stoffelijke aarde uit vier elementen opgebouwd, nl. aarde, water, lucht en vuur. Zonder licht en lucht kan niemand leven, het hoort bij mens en dier, water is onontbeerlijk en warmte is een bron die de mens in leven houdt. Toen nog maar enkele mensen de aarde bewoonden, moet een bliksemingslag het eerste vuur geweest zijn dat vruchten en bloeiende planten roosterde. Men leerde het vuur

koesteren door het te behouden. Stammen die zich verplaatsen om voedsel te vinden nemen het vuur beschermd mee. Op het nieuwe adres, een overhangende rots of een andere beschutting kan de kokkin het gevonden eten met het bestaande vuur hapklaar maken...

De jacht op dieren stamt ook uit die tijd en terwijl een gevilde vierpoot of gepluimde vlieger langzaam maar zeker gebarbecued wordt, druipet het vet in het vuur. Door stolling ontstaat een substantie die op het hout achterblijft en brandbaar is. Op de duur brandt niet alleen vet maar ook olie (vis) dat men in aarden potjes bewaart en tegen de avond ontsteekt. Het wordt een proces waar veel aandacht naar uitgaat: het kunstlicht stinkt, de houdbaarheid beperkt, een bewaarmiddel ontbreekt. De Romeinen creëren een soort vetkaars met pit die snel opbrandt maar daar liggen ze niet van wakker. Alle begin is moeilijk! De grote voorganger, de toorts, doet het goed in vuurtorens en de fakkel zorgt dat men 's nachts niet in straten verdwaalt.

Met de vooruitgang van de wetenschap ontstaat in het laatmiddeleeuwse Londen een waskaarsengilde. De leden zijn aan strenge regels gebonden: de grondstoffen zijn natuurzuiver, de was komt van bijen en de pit is ruwe katoen, na het wassen slechts een keer gezuiverd en ineen gedraaid. Het vormen gebeurt met de hand, de deco-

ratie wordt aan kunstenaars overgelaten. Zij ontwerpen de gietvorm, het licht wijst altijd naar boven, naar het heelal.

De waskaars blijft voor de brave burger onbetaalbaar, de concurrentie stekt de kop op: in dierlijk vet vindt men stearine dat met nog andere stoffen aan de basis ligt van de gewone kaars en het waxinelicht.

Toen Michael Faraday (1791-1867) Engels natuur- en scheikundige nog enkele ontdekkingen deed op gebied

van elektriciteit begon de verlichting te verschuiven. Het heeft nog enkele eeuwen geduurd eer in alle huizen elektra en gas aanwezig waren. Men betaalde in huis de bestaande meters met gepast geld tot de volgende keer! Eens per maand werd de meter gelicht, geen geld, geen vuur en/of licht!

'Diner bij kaarslicht' is dus eeuwen oud en Valentijn moet niet opschepen dat het zijn uitvinding is!

Elly de Bruijn

Viering 850 jaar Essen Davidsfonds plant opmerkelijke beeldententoonstelling

Davidsfonds-Essen organiseert de laatste twee weekends van augustus een bijzondere tentoonstelling in de kerk van Essen-Wildert. Het gaat om een zeventigtal *unieke* beelden van heiligen die een link hebben met Essen. De nadruk ligt niet alleen op de rol en de betekenis van deze heiligen in ons leven, ook hun geschiedenis en de beelden als kunstuitdrukking komen aan bod. Een gids zal dit tijdens de tentoonstelling duidelijk maken.

Praktisch:

Vernissage op vrijdag 21 augustus
met Norbertijn Kees van Heijst (abdij Tongerlo).

Tentoonstelling open voor het publiek:
de weekends van 22-23 en 29-30 augustus 2009.

Tussen 23 en 29 augustus
kan de tentoonstelling bezocht worden op aanvraag.
Reserveren hiervoor kan nu al via
davidsfonds.essen@skynet.be

Het Waasland

We moeten ons niet vergissen in het lied van Boudewijn de Groot 'Het land van Maas en Waal'. Er zullen zeker overeenkomsten zijn doch slechts weinig.

Op zaterdag 9 mei II. werden we uitgenodigd een uitstap te maken met alle leden en vrijwilligers van het Karrenmuseum.

Het 'Waasland' was het kloppend hart en vol verwachting vertrokken we richting St. Niklaas. De zon was mee en in een ommezien meerde de chauffeur in de binnenstad aan. Na de koffie bezochten we S.T.E.M. een museum met een verfrissende kijk op cultuurgeschiedenis. Een nieuwe moderne ruimte (verbouwde fabriekshal!) bood ons een prachtige collectie materiaal van duizende jaren geleden, vergaard door opgravingen. Gebruiksvoorwerpen voor eten en drinken, verzorgen, kleden, leven en sterven. Subtiel verlicht, weerkaatst in het 'kogelvrije' glas, lagen daar munten, schalen, kruiken, siervoorwerpen en wapens te kijk, een serie om jaloers op te zijn. Iedere kast had een zacht-oranje ondergrond, waarbij ieder voorwerp tot zijn recht kwam. De etalage met haar en pruiken was kostelijk, de natuurlijke kleuren vielen op.

In de volgende afdeling werden we meegenomen in de industrialisatie die zich voordeed in de late 18de eeuw tot de 20ste eeuw. De vlasteelt leidde ons via een zware bewerking naar de linnendraad, doch de grond in dit gebied bood geen toekomst aan de

vlasaard! De textielindustrie zette het leven verder, St. Niklaas en breigoed waren tot voor kort dikke vrienden.

Een prachtig ingericht kapsalon wekte onze nieuwsgierigheid, de figaro stond in de omgeving van weelde en via marmeren wasbekkens, donker houten kasten en brede spiegels bediende hij de bourgeoisie.

Ter afsluiting trokken we naar de schilderijengalerij, waar veel werken de moeite van het bekijken waard zijn. Er was er zelfs een bij om zo mee naar huis te nemen!

Een dik uur is te kort om S.T.E.M. aandachtig te bekijken, maar al bij al de moeite waard.

Na een fijne maaltijd reden we naar Temse en met enig manoeuvreren stonden we in de 'parel aan de Schelde', 'het land in een gordel van stromende pracht'. De nieuwe Scheldebrug (365 m) verbindt Temse met Bornem, een fris maar nodig pronkstuk om de Schelde te overbruggen.

Temse, oorspronkelijk een stukje 'heerlijkheid', bood onderdak aan een deel van de adel en dat is nog steeds te zien aan de schitterende huizen die onze uitstekende gids in de wandeling van een woordje uitleg voorzag. De stijlen gaan van neogotisch naar artnouveau tot art-deco. De kerk, bijna het middelpunt van de gemeente heeft diverse stijlen onder de toren, het gevolg van aan- en bijbouw. Opvallend zijn een serie bronzen beelden, verspreid over onze wandeling. Typisch zijn 'de Kaailopers' en

'de tuysscher' en 'de azijnzeker', verwijzend naar de Temse folklore.

Temse heeft vele industrieën onder zijn dak gehad, om slechts enkele te noemen: scheepvaart, zeilmakerijen, meelhandel, landbouw. De Schelde heeft altijd de scheepvaart als slagader ondersteunt en haar schepen over heel de wereld gezonden.

Temse is een stadje dat past in Vlaanderen Vakantieland, omdat zelfs de omgeving op een poster lijkt voor wandelen, fietsen en kamperen.

De laatste stop voerde ons door mals groene weiden over een smal

pad naar een likeurproeverij. Wij werden hartelijk onthaald op bitter en zoet, ondertussen verstrekte de eigenaar de voordelen ten gronde. Het zou uw lichaam, na enige tijd, geheel verbeteren, kwalen een halt toeroepen: kortom fitness uit de fles!

Moe maar voldaan arriveerde de bus met alle bezoekers in de vooravond op de parking van het Karrenmuseum. We hadden een mooie dag achter de rug in goed gezelschap en dat is zeker voor herhaling vatbaar!

Met dank voor de prima organisatie,
Elly de Bruijn

Vrijwilligers zijn onmisbaar.....

Bij het horen van die titel wordt er in het dagelijkse leven vaak geantwoord met: "iedereen is vervangbaar, niemand is onmisbaar".... Maar voor onze vrijwilligers ligt dat toch even anders. Door regelmatig aanwezig te zijn in het Karrenmuseum wordt het een vanzelfsprekendheid. Er wordt niet meer bij stil gestaan dat alles eindig is.

Zo ging het ook met de volgende vrijwilliger van onze lijst, Theo Berébrouckx. Reeds een jaar of vijf draaide hij mee met de vaste ploeg. Al snel werd hij gids en maakte zich inderdaad onmisbaar door zijn kennis van meerdere talen. Alle buitenlandse of anders sprekende groepen van de laatste jaren heeft hij begeleid en deskundig ons museum getoond. Daarnaast was Theo een vaste dinsdagochtendwerker, dag waarop met de hele actieve ploeg alle klusjes wer-

den gedaan. Zijn kennis van technisch tekenen kwam zeer goed van pas bij onze collectiebeheerder Marin Menu en bij de herinrichting van de loodsen.

En dan werd Theo ziek, werd geopereerd en herstelde. Einde april 2008 was hij weer van de partij voor zijn eerste anderstalige rondleiding en de gebruikelijke zondagse toezichtbeurten. Nog snel moe, maar hij was er weer helemaal. Het deed hem niet dat hij vorige zomer door een arrogant oldtimerrijder met slijk werd bespat. Theo bleef beleefd en glimlachte.....

Eén van de eerste foto's op de site van www.esseninbeeld.be ter gele-

genheid van 850 jaar Essen is een lachende Theo die collega Katia een "gelukkig nieuwjaar" wenst. En dan komt plots de melding dat Theo toch wel heel erg ziek is. Het brengt ongeloof onder de medewerkers. En amper vijf weken later verlaat Theo ons voorgoed, 65 jaar oud. Er wordt dan wel gezegd dat nie-

mand echt onmisbaar is, maar ik weet heel zeker dat we hem nog heel erg gaan missen en niet snel zullen vergeten.

Heel veel sterkte gewenst aan de familie, en dank je wel Theo, voor wie je was en wat je deed in ons museum.

Maria Gommeren

Word vriend van het Karrenmuseum!

Meestal is het Karrenmuseum gratis te bezoeken, maar tijdens de zomermaanden wordt een kleine inkom gevraagd.

Door "Vriend van het Karrenmuseum" te worden kan je al onze activiteiten gratis bezoeken.

Dit kan door 20 euro per jaar te storten op het nummer 778-5978220-68

ter attentie van het Karrenmuseum Essen vzw, Moerkantsebaan 48.

In ruil krijgt u vier maal per jaar een nieuwsbrief en zijn de activiteiten gratis te bezoeken.

De gezinsformule kost 30 euro. 65+ zijn lid voor 15 euro per jaar.

Gezoekt.....

Het "Karrenmuseum Essen vzw" draait voor een groot stuk op vrijwilligers en is momenteel op zoek naar nieuwe krachten, zowel mannen als vrouwen. Sinds het museum 3 jaar geleden een "erkenning" heeft gekregen is er een pijlsnelle groei geweest.

Alle voorwerpen moesten geregistreerd en gefotografeerd worden, er kwamen nieuwe daken, de smidse/wagenmakerij en de vrouwenafdeling werden opnieuw ingericht.

De tentoonstellingen, rondleidingen, themadagen, ambachtendag, enz... vragen om voorbereiding en inzet, maar geven tevens veel voldoening.

Heeft u een klein beetje tijd over?

Bent u graag bezig met anderen?

Doet u liever opzoekwerk?

Rondleidingen of tuinonderhoud? Heeft u meer technische vaardigheden of schrijftalent?

Met of zonder kennis van zaken bent u welkom om deel uit te maken van een ploeg met als hobby..... het Karrenmuseum.

Info: "Karrenmuseum Essen vzw" Moerkantsebaan 48, 2910 Essen. Tel: 03/667 73 90.

Nadien volgt er een gesprek over uw en onze wensen, de eigen inbreng en de verwachtingen binnen het museum.

Maria Gommeren

Zomer - Karrenmuseum

Het Karrenmuseum staat weer voor een druk zomerseizoen met een ruime keuze aan activiteiten.

De spits wordt afgebeten met de tentoonstelling rond het 75 jarig bestaan van begrafenissen Hensen. Deze presentatie is elke zaterdag en zondag van de maand juli open van 13.30u tot 16.30u in de Rietendakschuur.

Daaraan gekoppeld volgt onze eerste Zo-Zo van het seizoen op 5 juli met als thema "Te lijk gaan". De vrijwilligers van het museum en de toneelgroep Elck wat Wils beelden twee verschillende klassen van begraven worden uit, inclusief een uitvaart en de nodige familieconflicten over de erfenis. Tegelijk is er in het Koetshuis een ruilbeurs van begrafenisprentjes, en in het cafeetje een diavoorstelling over kerkhoven en begrafenissymboliek.

Door het grote succes van de gemeentelijke 11 juliviering in 2008 wordt dit op 12 juli herhaald met een optreden van verschillende groepen en o.a Marc Dex.

De Essense "bierproeversvereniging" O.B.E.R leert op 19 juli zijn volk drinken. Er is een keuze uit minder bekende biersoorten maar ook de eigen Essense "Prelaat", gebrouwen ter gelegenheid van 850 jarig bestaan van onze gemeente, het smokkelbier "Ne Lepe" uit Wortel, en "Baas Ganzen-donk" uit Schilde zijn te proeven. Ter plekke wordt een zeer plaatselijk "wit en een zwart schaap" gebrouwen en men kan ook nog eens een brouwerswagen met paard zien rijden.

Om de katers te verdrijven houden we op zondag 26 juli een dag met "melk

voor elk". Alles wat met deze gezonde drank te maken heeft komt dan aan bod. Naast het handmatig melken van een koe is er een demonstratie van schapen drijven met honden, en vertellen duivenmelkers over hun hobby.

Op zondag 2 augustus is het toegestaan om "vreemd te gaan". Naast de vaste Vlaamse collectie heeft het Karrenmuseum een aantal buitenlandse voertuigen die extra in de kijker worden gezet. De Russische trojka staat broederlijk naast de Italiaanse bloemwagen of de Turkse katoenwagen. Maar ook de karren uit Engeland, Nederland en Duitsland krijgen de aandacht. "Andere" Essenaren worden die dag uitgenodigd iets van hun eigen cultuur te tonen en mogen het museum gratis bezoeken.

Hopelijk wordt het op 9 augustus niet te warm want het Karrenmuseum staat dan "voor hete vuren". Er zullen demonstraties zijn van allerlei smeed- en lastechnieken, het leggen van een band rond een wiel, het maken van hoefijzers, het beslaan van een paard enz. Daarnaast is er een tentoonstelling en demonstratie van kunstwerken gemaakt met metalen recyclagematerialen.

Wat zou het Karrenmuseum zijn zonder hout. Op zondag 16 augustus wordt er een "boom opgezet". Zowel bosbeheer als alle vormen van houtbewerkingen komen aan bod. Er wordt gezaagd, met bomen gesleept, in bomen geklommen enz...

Op zondag 23 augustus gaan we grensoverschrijdend werken. In samenwerking met theater De Kring uit Roosendaal komt de toneelgroep "Drie

maal plankenkoorts" een familievoorstelling geven van het beroemde stuk "Don Quichot" maar dan op hun manier. Dit staat garant voor een middag plezier voor groot en klein. De opvoering speelt zich af op de gerestaureerde kiosk om 14u en 15.30u.

Traditioneel is het de laatste zondag van augustus Ambachtendag. Van 10 tot 18u zal het terrein weer overlopen van activiteiten en demonstraties van allerlei oude en hedendaagse ambachten. Tussendoor danst de Sint Sebastiaansgilde en speelt toneelgroep Elck wat Wils een middeleeuws stukje op de kiosk ter gelegenheid van hun 60 jaar bestaan. In de Rietendakschuur wordt deze 60 jaar in beeld gebracht in een tentoonstelling. Achter het koetshuis aan "de draad" wordt een levend beeld getoond hoe het er in de eerste wereldoorlog aan toe ging. In het tentenkampement verblijven zowel Duitse als Nederlandse soldaten met hun gevolg.

Op zondag 6 september zal het Karrenmuseum gesloten zijn. Alle vrijwilligers en een aantal karren en koetsen nemen dan deel aan de historische optocht die ter gelegenheid van 850 jaar Essen door de straten trekt. Van 7 tot 14 september zullen enkele opgebouwde wagens van de stoet te zien zijn tijdens de werkuren van het museum.

Tussen 15 september en 15 oktober sluiten we het zomerseizoen af met een tentoonstelling "Van Rad tot radbraken". Dit toont dat karwielen in het verleden nog voor andere zaken werden gebruikt dan alleen voor het vervoer.

In het spoor van wagenlieden en karrenmannen

In 1562 richtten bijna vijftig voerlieden uit de Kempen en Duitsland een gezamenlijk rekest aan de Antwerpse magistraat met de vraag om ter hoogte van Deurne één van de uitvalswegen van Antwerpen naar Duitsland te herstellen. De voerlui waren van oordeel dat het in het verleden door de stad Antwerpen gekasseide gedeelte van de weg dringend aan verlenging toe was. De baan ter hoogte van Deurne bevond zich immers in een zodanig gehavende staat dat de wagenlieden hun voertuigen niet konden volladen. Vanwege het tijdverlies en de eventuele schade die ze door dit ongemak voortdurend dreigden te lopen, lanceerden de transporteurs een opmerkelijk voorstel. Ze suggereerden namelijk om met de inkomsten van een nieuwe en bijkomende wegbelasting de afbetaling van de werken aan de weg te bekostigen. De voerlieden, die voor de gelegenheid uit één mond spraken, werden op hun wenken bediend. In 1563 werd er aan de baan gewerkt en werd een octrooi voor een nieuw weggeld uitgevaardigd.

Het rekest is in nogal wat opzichten een bijzonder document. Het is één van de weinige schriftelijke overblijfselen waarin voerlieden zich als één (min of meer georganiseerde) groep met een gezamenlijk objectief manifesteren. Hoewel de landtransportsector bekend staat omwille van zijn niet ambachtelijk georganiseerde karakter, bundelen de wagenlieden dit keer wel hun krach-

ten om met één stem de magistraat te overtuigen van het belang van hun vraag. Interessant is ook dat het document tevens een inktjiek biedt in de herkomst van een omvangrijke groep van voerlieden die op de route Antwerpen – Duitsland opereerden. Zo worden er voerlui uit Aken, Weert, Frammersbach, Hessen, Luik en Limburg met naam genoemd. En dat is uitzonderlijk. Van wagenlieden en karrenmannen zijn er immers slechts weinigen met naam en toenaam bekend en informatie over hun sociale en professionele achtergrond is nog schaarser.

Dat het document ontstond in de context van een transcontinentale handelsroute is anderzijds niet verwonderlijk. Het internationale wegtransport kende in onze contreien in de vijftiende en zestiende eeuw een sterke dynamiek. Het landtransport speelde in de toenmalige expansie van de internationale handel een onvervangbare rol. Zo bleef de transcontinentale handel naar Italië, ondanks alle eraan verbonden gevaren en ongemakken, in de pre-industriële periode een aantrekkelijk alternatief voor de lange route over zee. Gedurende de zestiende eeuw nam de trafiek over land naar Duitsland sterk toe, en ook naar het Iberische schiereiland werden er vele wagens de weg opgestuurd. Het opvallende succes van de transcontinentale handelsroute naar Duitsland wordt vaak in verband gebracht met enkele belangrijke vernieuwingen in het landtransport. De vooruitgang die in deze periode in het landtransport over grote afstanden geboekt werd, zou vooral organisatorisch van aard geweest zijn. De toename van het han-

delsverkeer leidde immers tot professionalisering, die op de verbindingswegen tussen Antwerpen en Duitsland gesymboliseerd werd door de Hessenwagens. De vele 'kleine zelfstandigen' die hier de dienst uitmaakten, vormden als groep een onvervangbare schakel in de handel tussen Antwerpen en Duitsland. In de handel tussen Antwerpen en Italië was kleinschaligheid veel minder troef. Daar overheersten stevig georganiseerde firma's die dankzij de interne schaalvoordelen beter het hoofd konden bieden aan de vereisten van vervoer over lange afstand. Het is intussen duidelijk dat een belangrijk percentage van bewoners uit rurale gebieden die langs een commerciële route gelegen waren, zich op het internationale transport toelegden. Zowel in de Kempen, op de route Antwerpen – Duitsland, als in Luxemburg – Lotharingen, op de baan van de Nederlanden naar Italië, was dit het geval.

Jo De Paepe

Uit het artikel van Bart Ballaux en Bruno Blondé, "In het spoor van wagenlieden en karrenmannen", verschenen in het "Noordbrabants Historisch Jaarboek 25, 2008". Wie het volledige artikel wil lezen kan daarin terecht. Meer info op www.erfgoedbrabant.nl.

Leys – Aannemers van timmerwerken en schrijnwerkerij Wildert

door Ludo Kerstens

Sommige beroepen zijn zo oud als de wereld. Eén van die beroepen is dan zeker wel dat van timmerman, want een dak boven je hoofd is veilig, droog en warm. Er zijn daarom veel timmerlui op de wereld en ook bij ons was een dak nodig.

Antonius, Ludovicus (Louis) Leys werd geboren op de Moerkant te Essen op 14.3.1884 als zoon van Joannes Baptist Leys, een kleine landbouwer en zijn echtgenote Joanna Loos. Louis was de 2de zoon van 2 kinderen uit dit huwelijk.

Het zal waarschijnlijk veel moeite gekost hebben, maar Louis mocht naar school. In Roosendaal bekwaamde hij zich in het vak van timmerman, want een zelfstandig beroep bracht brood op de plank, en timmeren werd zijn lang leven. Louis wist dat het vak met de tijd evolueerde; hij bleef zich verder bekwamen in de vakschool van Essen. De praktijk leerde hij bij Jaak Beyers op de Wildert.

Op de voorste Wildert, niet ver van zijn werk, vond hij een mooie partij in Lucia Boden. Hij huwde haar op 2.3.1918. Hij bouwde zich een huis op een lapje grond dat hij kocht van Louis Van Loon. Het was nog oorlogstijd, ze zaten geprangd tussen de elektrische draad aan de Zilveren hoek en de draad van de Nederlandse grens. Overleven was de boodschap.

Maar amper was de oorlog gedaan of Louis zag zijn kans. Hij begon een zelfstandig bedrijfje in 1920.

De werkplaats mat 8 bij 4 meter, met witgekalkte muren, een stenen vloer en een houten zoldering waar een beetje voorraad op gestapeld werd. Aan de overkant van de straat ruilde Louis nog een schuur tegen de huur van een stuk grond dat hij bezat in de Steenovenstraat. In die schuur kon hij het hout stokkeren dat meestal geleverd werd met paard en wagen door houthandel Tilborghs van Kalmthout.

Zwaar hout voor gebinten in schuren of stallen werd gezaagd in de zagerijen van Loos in Essen of Augustijns op Nieuwmoer. De boeren haalden dan zelf met paard en wagen dat hout aan.

Er werd veel gebouwd en verbouwd, en Louis nam volk in dienst: Sjarel Duerloo, Sjarel Claessens, Gust Nae-nen en later ook Sooi Costermans. Hun timmerwerk bestond vooral uit dakwerken, ramen en deuren voor arm en rijk; schuren en gebinten voor de boeren; soms meubelen, maar die werden gemaakt in samenwerking met Jules Van Dorst, die aan de overkant van de straat woonde. Moesten die meubelen gebeeldhouwd worden, dan was het werk voor Flor Janssens of René Scheepers uit Kalmthout. In de beginjaren werd het dak nog afgewerkt met gedisseld hout, afgewerkt door Louis Oerlemans van Nieuwmoer.

Behalve aannemer van timmerwerk was Louis ook schilder – behanger.

(vervolg in 'tSpyckertje nr.4)

”Drukwerk aan verlaagd tarief”

Verantwoordelijke uitgever: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Heemhuis
Moerkantsebaan 48
2910 Essen
Afgiftekantoor: 2910 Essen 1

België - Belgique P.B. - PP 2910 ESSEN BC 30355
--

'T SPYCKERTJE

Driemaandelijks tijdschrift van de
Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

3de trimester 2009

24ste jaargang n^o3

BESTEMMELING:

Indien onbesteld gaarne terugzenden aan: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48
2910 Essen
Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42
e-mail: heemhuis@skynet.be